

УДК 37:94(477)

Романько І.І., к.і.н., доцент,
доцент кафедри професійної педагогіки
та соціально-гуманітарних наук
Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету

ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ІСТОРИОГРАФІЯ ПИТАННЯ

У статті аналізуються наукові праці сучасних українських дослідників, присвячені історії становлення національної системи освіти в період національно-визвольних змагань 1917 – 1921 рр. Особливу увагу автор звертає на стан наукової розробки питання вироблення планів українізації та їх реалізації національними урядами, забезпечення шкіл підручниками та іншими засобами навчання.

Розкривається ступінь наукового вивчення проблеми становища вчительства, підготовки, професійної організації та ролі в розвитку шкільної освіти; з'ясовується питання про участь Українського Наукового Товариства та його найбільш активних членів у творенні і забезпеченні функціонування українських університетів – важливих осередків національного відродження українства.

Проаналізовано сучасні українські дослідження історії товариства «Просвіта» періоду Української революції. Розкрито його роль у становленні та розвитку освітніх закладів, зокрема діяльність членів товариства у сфері дошкільної, початкової, середньої та вищої освіти; визначено головні напрями його національно-культурницької праці.

Авторка висвітлила наукові здобутки сучасних праць з історії реформування освіти та визначила перспективні напрямки подальшого наукового дослідження зазначеної проблематики.

Ключові слова: сучасна українська історіографія, реформа освіти, українізація освітньої сфери, учительство, формування системи середньої та вищої освіти, напрями розвитку просвітянського руху.

Постановка проблеми. Розбудова системи освіти сучасної України потребує залучення досвіду попередніх років, зокрема періоду Української національно-демократичної революції, адже освіта була нерозривно пов'язана з державотворчими процесами того часу. Наукова розвідка історії реформи загальноосвітньої та вищої школи (1917–1921 рр.) дає можливість використати здобутки національної освіти для добробуту України, особливо в плані реформування сучасної освіти.

Історико-педагогічні дослідження в умовах державної незалежності України набувають все більшої вагомості. На думку відомої дослідниці в галузі історії педагогіки О. В. Сухомлинської, «до актуальних проблем історико-педагогічного знання сьогодні відносять генезу ідей про національну школу, національне виховання, громадянське й патріотичне виховання, дитячий та молодіжний рух, духовність та ментальність дитини тощо» [28, с. 18]. Аналіз і розкриття сутності ключових питань історії української національної системи освіти на сучасному етапі є досить актуальним, особливо це стосується вивчення освітньої діяльності національних урядів та різноманітних товариств, організацій, спілок, які своїм завданням ставили поширення освіти серед широких верств населення. Не виключенням є товариство «Просвіта», котре здійснювало широку культурно-просвітницьку діяльність, зокрема брало участь у становленні та розвитку освітніх закладів України в 1917–1921 рр.

Актуальність теми. Здобута українським народом державна незалежність, виклики, які постали перед країною в ХХІ ст., вимагають вироблення нових пріоритетних напрямків

освітнього, культурного, політичного, економічного, науково-технічного розвитку держави та посилення її міжнародного впливу й авторитету. У зв'язку з цим, надзвичайно важливо вивчити досвід освітнього будівництва періоду національно-демократичної революції 1917–1921 рр., поширення ідеї побудови національної освіти.

У Національній доктрині розвитку освіти [21] окреслено пріоритетні напрямки державної освітньої політики, а саме: особистісна орієнтація освіти; формування національних і загальнолюдських цінностей; створення для громадян рівних можливостей здобуття освіти; постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту, форм організації навчально-виховного процесу; розвиток системи безперервної освіти; розширення україномовного освітнього простору; забезпечення освітніх потреб національних меншин тощо.

Реалізація цих напрямків неможлива без ґрунтовного й об'єктивного вивчення історичної спадщини українського народу, його культурно-освітніх, інтелектуальних вимірів. Назріла потреба конструктивно-критичного і творчого осмислення позитивного досвіду минулого, що збагатить сучасну педагогічну науку новими фактами й теоретичними положеннями. Це спонукає до вивчення здобутків в галузі теорії і практики відродження національної освіти національними урядами та громадсько-культурними товариствами у період Української революції 1917–1921 рр.

Дослідження процесу українізації загальноосвітніх шкіл та ВНЗ має важливе наукове та практичне значення.

Значимість об'єктивного аналізу процесу українізації середньої та вищої школи посилюється з огляду на те, що ця проблема залишається і на сьогодні досить актуальною. В останні роки прийнята низка законів і постанов Верховної Ради України, у яких визначені нові підходи її вирішення.

За роки незалежності України сформовано основне законодавче поле освітянської галузі, розроблено нормативно-правову базу для становлення та розвитку національної системи освіти. Цілеспрямовано та послідовно формується державна політика в галузі освіти.

Правове регулювання діяльності національної системи освіти ґрунтується на Конституції України [13] та Законі України «Про освіту» [9]. Прийнято закони прямої дії – «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту» [10] і низку підзаконних актів з питань загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної та післядипломної освіти.

Значний вклад у розбудову національної освіти внесли Укази Президента України, постанови Верховної ради України та Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів України видав розпорядження від 14 грудня 2016 р. «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» [22]. Діє Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки» [27]. Міністерством освіти і науки презентовано проект Концепції розвитку освіти на період 2015–2025 років.

Мовна політика в галузі освіти трактується як один із важливих напрямків національного державотворення. У роки розбудови української держави особливу увагу звернуто на запровадження в різних сферах суспільного життя, і передусім освіти, української мови. Проте, на сучасному етапі розвитку, а особливо в період передвиборчих компаній, знову, як і у період революції звучать голоси про насильницьку українізацію та вимога про визнання російської мови, як другої державної чи офіційної. Тому особливу актуальність набуває вивчення процесу українізації закладів освіти на етапі її започаткування за часів революції 1917–1921 рр. Вивчення цих проблем сприятиме використанню історичного досвіду минулого та уникненню помилок в майбутньому.

Таким чином, потреба у даному дослідженні зумовлена схожістю подібних процесів і проблем, яких зазнало українське суспільство щодо розбудови національної школи у ті роки та за сучасних умов російської агресії. Аналіз процесу українізації освіти, започаткованого у 1917–1921 рр., є не лише важливим з наукової точки зору, а й значною мірою повчальним з погляду сьогодення.

Мета статті визначена з урахуванням актуальності обраної теми і полягає у дослідженні стану наукової розробки і джерельного забезпечення питання формування національної системи освіти в період Української революції 1917 – 1921 рр. Розуміння загального комплексу існуючих освітянських проблем та вироблення конструктивних підходів до їх вирішення можливе лише за умови відтворення реальної історії попередніх освітніх реформ, узагальнення позитивного досвіду і врахування помилок та недоліків, що мали місце раніше.

Виклад основного матеріалу. Оскільки ця тема викликала значний інтерес у науковців, то на сьогодні маємо досить потужний масив досліджень з історії освітнього руху в Україні у період національно-визвольних змагань.

За останні роки спектр наявних публікацій із зазначеної проблеми носить об'ємний характер. Значну увагу проблемам розвитку освіти у період національно-визвольних змагань приділяють автори історико-педагогічних досліджень. М. Г. Кукурудзяк і М. М. Собчинська [15] у своїй праці торкаються питань матеріально-технічного забезпечення шкіл, розробки навчальних планів для українських початкових і середніх навчальних закладів, педагогічної освіти в 1917–1921 рр., використовують багатий фактологічний матеріал, подають відомості про ріст мережі початкових шкіл протягом. Автори звертають основну увагу на розвиток національної школи в період існування Української Народної Республіки.

Проблемам реформування шкільної освіти в період Української національно-демократичної революції присвячено розділ монографії Л. Д. Березівської [2]. Авторка зупиняється на проблемах створення системи управління освітою, українізації шкіл, забезпеченні їх підготовленими вчительськими кадрами, заходах з організації праці педагогів у школах (створення педагогічних рад, перегляд норм навантаження на вчителів, порядок призначення і звільнення з посади вчителя та ін.) та інших питаннях, що були важливою частиною освітньої політики національних урядів протягом 1917 – 1921 рр.

Прикметною є увага фахівців з історії педагогіки до проблеми становлення системи педагогічної освіти в Україні у 1917–1921 рр. Дослідження Н. М. Дем'яненко [6], і С. О. Нікітчиної [19], висвітлюють проблеми загальної педагогічної підготовки вчителя у період національно-визвольних змагань. Автори аналізують навчально-виховну роботу учительських семінарій та інститутів, розкривають роль народних університетів у справі формування педагогічних кадрів, звертають увагу на проблему дефіциту вчителів. Коротко історія розвитку педагогічних навчальних закладів в 1917–1921 рр. висвітлюється на сторінках дослідження «Вища педагогічна освіта і наука України: історія сьогодення та перспективи розвитку. Харківська область» [5], виданого під загальної редакцією І. Ф. Прокопенка.

Варто відзначити монографічне дослідження О. М. Завальнюка та Ю. В. Телячого «Будівництво української загальноосвітньої школи в роки національно-демократичної революції (1917–1920)» [7]. Вперше в українській історіографії охарактеризовано програмні документи шкільної реформи, визначено основні історичні закономірності та особливості реформи, її місце в національно-демократичній революції 1917–1921 рр., проаналізовано реорганізацію шкільного управління. В роботі з'ясовано роль громадськості, державних, педагогічних діячів у процесі реформування освіти, відтворено загальний хід становлення української школи в умовах соціальних, політичних і економічних змін, визначено організаційні основи, характер, зміст реформування загальної освіти на кожному етапі функціонування української державності – в добу Української Центральної Ради, в часи гетьманату П. Скоропадського, в період Директорії УНР. Автори торкаються ролі

Всеукраїнських учительських з'їздів, розробки програм і видання шкільних підручників, реформування педагогічних навчальних закладів, деяких аспектів правового регулювання вчительської праці в Україні.

У монографії Д. Ф. Розовика [24], окремий розділ якої присвячений визначенню місця освіти у державотворчій політиці українських урядів, міститься важливий матеріал щодо результатів всеукраїнських учительських з'їздів 1917 р., ролі місцевих адміністрацій і громадськості у побудові української початкової і середньої школи. Особливу увагу автор приділяє аналізу заходів урядів, спрямованих на створення нової системи педагогічних навчальних закладів в Україні. Окрім того, дослідження Д. Ф. Розовика містить багатий фактологічний матеріал про освіту в період національно-визвольних змагань.

Т. О. Маньківська у статті «Проблема становища вчителів Слобожанщини у 1917 – 1921 рр. у сучасній українській історіографії» [16] аналізує наукові праці сучасних українських дослідників, присвячені історії становлення національної системи освіти в період національно-визвольних змагань. Окремі автори здійснюють аналіз історіографії з питань розвитку освіти в Україні в 1917–1921 рр., зокрема В. П. Киридон [11] та М. Л. Коробка [14].

Існує невелика кількість праць, де предметом дослідження виступає вчительство України в період 1917–1921 рр. Особливе значення має монографія І. О. Кліцакова «Педагогічні кадри України (1917–1937 рр.)» [12], у якій здійснена спроба критично проаналізувати соціально-економічні та політичні умови існування вчительства та проблеми його взаємовідносин з органами влади. Однак автор зосереджується лише на політиці радянського керівництва в зазначений період, показує керівну роль саме більшовицьких урядів у підготовці та вихованні вчителів у 1917–1937 рр., оминаючи діяльність українських національних урядів.

У праці Н. В. Агафонової [1] розкривається питання становлення національної системи освіти в Україні, дається коротка характеристика проблеми участі вчительства в освітньому русі, зниження рівня його матеріального забезпечення, ролі у шкільному управлінні, професійній організації.

У сучасній українській історіографії є приклади дослідження розвитку освіти в регіональному аспекті. Д. Розовик у статті «Формування української шкільної освіти у Харківській губернії (1917–1920 рр.)» [23] розглянув процес створення української шкільної освіти на Харківщині в період Української революції. Автор аналізує шляхи вирішення проблеми розбудови шкільної мережі освітніх закладів, проведення її українізації та переведення всієї системи шкільної освіти на національний ґрунт. Особливо важливим це питання постало для південно-східних губерній України – регіону, який внаслідок різних історичних обставин, був майже повністю зрусифікований.

Предметом історіографічного огляду також стали узагальнюючі праці з історії освіти 1917–1921 рр., зокрема дослідження А. М. Боровика «Українізація загальноосвітніх шкіл за часів виборювання державності (1917 – 1920 рр.)» [4].

Інтерес викликає праця І. Г. Передерій «Розбудова національної системи освіти в Україні за доби Центральної Ради: історичний аспект» [20]. Авторка вивчає державну політику в галузі освіти за доби Центральної Ради, розкриває діяльність уряду, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та різноманітних культурно-освітніх товариств з побудови національної системи освіти в Україні.

У праці М. В. Марчука [17] аналізуються освітні процеси в Україні 1917–1920 рр. Автор розкриває політику урядів у цій галузі, виділяючи здобутки та критикуючи прорахунки. М. В. Марчук наголошує на тому, що саме всеукраїнські вчительські з'їзди 1917 р. визначили основні засади перетворень у системі освіти, а їх резолюції стали основою офіційної політики національних урядів.

В останні роки з'явилися дисертаційні дослідження Н. Ю. Ротар [25] та В. Г. Богуславської [3], проблематика яких тією чи іншою мірою стосується теми, обраної

для дослідження. Роботи даних авторів присвячені аналізу політики українських національних урядів у галузі освіти, заходів по створенню української початкової і середньої школи і забезпечення її вчительськими кадрами.

У низці публікацій автори торкаються окремих питань зазначеної проблематики. У дослідженнях Е. М. Мельника [18] розкривається проблема становища національної школи й учительства в період денікінського режиму, висвітлюється роль Всеукраїнської вчительської спілки і Товариства шкільної освіти у боротьбі проти утисків української школи.

Інтерес викликає праця В. Зайченка «Проблеми української національної школи в пресі (друга половина XIX – початок XX ст.)» [8], окремий розділ якої присвячено висвітленню у пресі розбудови нової української школи у 1917–1921 роках. Автор аналізує публікації журналу «Вільна українська школа» (друкований орган Всеукраїнської учительської спілки), значна частина яких присвячена роботі учительських з'їздів, професійній організації вчителства, діяльності Всеукраїнської учительської спілки, проблемам підготовки педагогічних кадрів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сучасна історіографія представлена низкою праць з історії освіти в Україні в 1917–1921 рр., у яких дослідниками були відкинуті ідеологічні штампи у висвітленні зазначеної проблематики, залучено новий фактичний матеріал. Визначено основи реформи української школи, її причини, розглянуто хід реорганізації школи на підготовчому етапі, систематизовано й проаналізовано діяльність спеціальних комісій, подано характеристику основоположних документів шкільної реформи – «Проекту Єдиної школи на Україні», «Статуту Єдиної школи в УНР» та ін. Розглянуто процес реорганізації управління освітою, створення нових адміністративних органів, підготовку нормативної бази загальноосвітніх шкіл, проаналізовано причини, які не дозволили завершити реорганізацію шкільної освіти в 1920 р. Роботи достатньо наповнені інформаційним і аналітичним матеріалом, що базується на узагальненні фактичних даних. Заслуговує уваги аналіз діяльності професійної організації українського вчителства – Всеукраїнської учительської спілки, вплив на становлення освітньої концепції національної школи, яка носила українізований характер. У дослідженнях розкриваються об'єднані зусилля педагогів ЗУНР і УНР по створенню нової системи вітчизняної загальної освіти, процес створення україномовних підручників, матеріально-технічні, фінансові аспекти шкільної реформи.

Підготовка інтелектуального потенціалу суспільства – одне з найголовніших завдань, яке в сучасному світі стоїть перед навчальними закладами. Вивчення історичного досвіду діяльності найбільш прогресивних навчальних закладів в цьому процесі забезпечить кваліфіковану підготовку майбутніх фахівців через врахування дієвих способів та методів навчання і виховання молоді, підготовки їх до активної участі в науковому, культурному і громадському житті суспільства.

Виявлені особливості проведення реформи української школи в 1917–1921 роках можуть застосовуватися в ході проведення освітньої політики сучасної України.

Список використаних джерел

1. Агафонова Н. В. Становлення національної системи освіти в Україні: 1917–1920 рр. / Н. В. Агафонова. – Одеса : Принт Мастер, 2012. – 205 с.
2. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті: монографія / Л. Д. Березівська. – К. : Богданова А. М., 2008. – 406 с.
3. Богуславська В. Г. Народна освіта України в добу національно-демократичної революції 1917 – 1920 рр. : автореф. дис канд. іст. наук / В. Г. Богуславська. – Донецьк, 2011. – 19 с.
4. Боровик А. М. Українізація загальноосвітніх шкіл за часів виборювання державності (1917–1920 рр.) / А. М. Боровик. – Чернігів : КП Вид-во "Чернігівські обереди", 2012. – 368 с.

5. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Харківська область / Акад. пед. наук України та ін.; [за заг. ред. : І. Ф. Прокопенко]. – К. : Знання України, 2009. – 431 с.
6. Дем'яненко Н. М. Учительські інститути в системі педагогічної освіти України (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.): монографія / Н. М. Дем'яненко, І. М. Кравченко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т вищої освіти АПН України. – К. : Фенікс, 2010. – 510 с.
7. Завальнюк О. М. Будівництво української загальноосвітньої школи в роки національно-демократичної революції (1917–1920) : історичний нарис / О. М. Завальнюк, Ю. В. Телячий. – Кам'янець-Подільський : "Абетка НОВА", 2011. – 212 с.
8. Зайченко І. В. Проблеми української національної школи у пресі (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) / І. В. Зайченко; [за ред. М. Д. Ярмаченка]. – Львів : НАН України. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника. Наук.-досл. центр періодики, 2002. – 344 с.
9. Закон України "Про освіту" // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. № 34. – Ст. 451 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>; Проект Закону України "Про освіту" (№ 3491-д) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/news/4002-qqn-16-m10-07-10-2016>
10. Закон України "Про дошкільну освіту" // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 49. – Ст.259 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>; Закон України «Про загальну середню освіту // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28. – Ст.230 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/normativno-pravov.baza.html>; Закон України "Про вищу освіту" // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37–38. – Ст. 2004 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
11. Киридон П. В. Освітня справа доби гетьманату (квітень – грудень 1918 року) в контексті сучасної вітчизняної історіографії Української Держави П. Скоропадського / П. В. Киридон // Історична пам'ять. – 2002. – № 1–2. – С. 55–62.
12. Кліцаков І. О. Педагогічні кадри України (1917–1937 рр.) / І. О. Кліцаков. – Донецьк : Юго-Восток, 2010. – 310 с.
13. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
14. Коробка М. Л. Культурно-освітня місія товариств "Просвіта" на теренах України в 1868–1920 рр.: авторефер. дис. ...канд. істор. наук. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – 19 с.
15. Кукурудзяк М. Г. З історії національної школи і педагогічної думки в Українській Народній Республіці / М. Г. Кукурудзяк, М. М. Собчинська. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2007. – 175 с.
16. Маньківська Т. О. Проблема становища вчителів Слобожанщини у 1917 – 1921 рр. у сучасній українській історіографії / Т. О. Маньківська // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2014.– Вип. XXXIX. – С. 254–258.
17. Марчук М. В. Освітні процеси в Україні в період національно-культурного відродження 1917–1920-х років / М. В. Марчук. – Коломия : Вік, 2012. – 61 с.
18. Мельник Е. Боротьба Всеукраїнської учительської спілки за збереження національної школи в часи денікінщини / Е. Мельник // Український історичний журнал. – 2005. – № 6. – С. 83–89; Мельник Е. Боротьба громадських організацій в Україні за збереження української національної школи в період денікінщини (вересень – грудень 1919 р.) / Е. Мельник // Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Історичні науки. – 2008. – Вип. 1. – С. 122–140.
19. Нікітчина С. О. Становлення і розвиток системи професійно-педагогічної підготовки вчителів історії в Україні (1917–1991 рр.) : автореф. дис. ..док. пед. наук С. О. Нікітчина– К., 2008. – 33 с.

20. Передерій І. Г. Розбудова національної системи освіти в Україні за доби Центральної Ради: історичний аспект: Монографія / І. Г. Передерій. – Полтава : Вид-во ПолтНТУ, 2009. – 160 с.

21. Про Національну доктрину розвитку освіти. Указ Президента України № 347/2002 від 17 квітня 2002 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/2827/>

22. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року. Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 14 грудня 2016 р. № 988-р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249613934>

23. Розовик Д. Формування української шкільної освіти у Харківській губернії (1917 – 1920 рр.) / Д. Розовик // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – 2016. – №100. – С. 50–53.

24. Розовик Д. Ф. Культурне будівництво в Україні у 1917–1920 рр. : до 175-ї річниці Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка / Д. Ф. Розовик; Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Аквілон-Плюс, 2011. – 543 с.

25. Ротар Н. Ю. Діяльність українських національно-демократичних урядів в галузі освіти (1917–1920 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук / Н. Ю. Ротар. – Чернівці, 2006. – 22 с.

26. Рудий Г. Я. Преса України 1917–1920 рр. як об'єкт дослідження української культури: джерелознавчий і методологічний аспекти / Г. Я. Рудий. – К. : Інститут історії України НАН України, 2005. – 548 с.

27. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки. Указ Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580/2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>

28. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : А.П.Н., 2003. – 68 с.

References

1. Ahafonova, N. V. (2012). Stanovlennia natsionalnoi systemy osvity v Ukraini: 1917 – 1920 rr. [Formation of national education system in Ukraine: 1917 – 1920]. Odesa: Prynt Master, 205. [in Ukrainian].

2. Berezivska, L. D. (2008). Reformuvannia shkilnoi osvity v Ukraini u XX stolitti [The reform of school education in Ukraine in the 20th century], monohrafiia L. D. Berezivska. K.: Bohdanova A. M., 406 [in Ukrainian].

3. Bohuslavsk, V. H. (2011). Narodna osvita Ukrainy v dobu natsionalno-demokratychnoi revoliutsii 1917 – 1920 rr. [Popular schooling of Ukraine in the period of national and democratic revolution of 1917–1920], avtoref. dys kand. ist. Nauk V. H. Bohuslavsk. Donetsk, 19. [in Ukrainian].

4. Borovyk, A. M. (2012). Ukrainizatsiia zahalnoosvitnikh shkil za chasiv vyboriuvannia derzhavnosti (1917 – 1920 rr.) [Ukrainianization of the comprehensive school in the period of struggle for statehood (1917–1920)]. A. M. Borovyk. Chernihiv: KP Vyd-vo "Chernihivski oberehy", 368. [in Ukrainian].

5. Vyshcha pedahohichna osvita i nauka Ukrainy: istoriia, sohodennia ta perspektyvy rozvytku. Kharkivska oblast [Higher pedagogical education and science in Ukraine: history, the present time and prospects of development]. Akad. ped. nauk Ukrainy ta in.; [za zah. red. : I. F. Prokopenko]. – K.: Znannia Ukrainy, 2009, 431. [in Ukrainian].

6. Demianenko, N. M. (2010). Uchytelski instytuty v systemi pedahohichnoi osvity Ukrainy (druha polovyna XIX – pochatok XX st.) [Teachers' Training Institutes in the system of pedagogical education of Ukraine], monohrafiia / N. M. Demianenko, I. M. Kravchenko; Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova, In-t vyshchoi osvity APN Ukrainy. K.: Feniks, 510. [in Ukrainian].

7. Zavalniuk, O. M. (2011). Budivnytstvo ukrainskoi zahalnoosvitnoi shkoly v roky natsionalno-demokratychnoi revoliutsii (1917 – 1920): istorychni narys [Development of the Ukrainian comprehensive school in the period of national and democratic revolution (1917 – 1920): Historical essay]. O. M. Zavalniuk, Yu .V. Teliachyi. Kamianets-Podilskyi: "Abetka NOVA", 212. [in Ukrainian].

8. Zaichenko, I. V. (2002). Problemy ukrainskoi natsionalnoi shkoly u presi (druga polovyna XIX – pochatok XX st.) [The problem of the Ukrainian national school in the media (The second half of the 19th century – the beginning of the 20th century)]. I. V. Zaichenko; [za red. M. D. Yarmachenka]. Lviv: NAN Ukrainy. Lviv. nauk. b-ka im. V. Stefanyka. Nauk.-dosl. tsentr periodyky, 344. [in Ukrainian].

9. Zakon Ukrainy "Pro osvitu" [The Law of Ukraine "About Education"]. Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR. – 1991. № 34. – St. 451 [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>; Proekt Zakonu Ukrainy "Pro osvitu" (№ 3491-d) [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://www.pedrada.com.ua/news/4002-qqn-16-m10-07-10-2016> [in Ukrainian].

10. Zakon Ukrainy "Pro doshkilnu osvitu" [The Law of Ukraine "About Education"]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2001. – № 49. – St.259 [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>; Zakon Ukrainy «Pro zahalnu seredniu osvitu // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1999. – № 28. – St.230 [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/normativno-pravov.baza/html>; Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2014, № 37–38, St. 2004 [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].

11. Kyrydon, P. V. (2002). Osvitnia sprava doby hetmanatu (kviten – hruden 1918 roku) v konteksti suchasnoi vitchyznianoï istoriografii Ukrainkoi Derzhavy P. Skoropadskoho [Education in the period of hetmanate (April – December 1918) in the context of contemporary national historiography of P. Skoropadskyi]. P. V. Kyrydon // Istorychna pamiat, 1–2, 55–62. [in Ukrainian].

12. Klitsakov, I. O. (2010). Pedahohichni kadry Ukrainy (1917–1937 rr.) [Pedagogical personnel of Ukraine (1917–1937)]. I. O. Klitsakov. – Donetsk : Yuho-Vostok, 310. [in Ukrainian].

13. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1996. – № 30. – St. 141 [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> [in Ukrainian].

14. Korobka, M. L. (2014). Kulturno-osvitnia misiia tovarystv "Prosvita" na terenakh Ukrainy v 1868–1920 rr. [Cultural and educational mission of «Prosvita» societies in 1868–1920], avtorefer. dys. ...kand. istor. nauk. Pereiaslav-Khmelnitskyi, 19 s. [in Ukrainian].

15. Kukurudziak, M. H. Z istorii natsionalnoi shkoly i pedahohichnoi dumky v Ukrainkii Narodnii Respublitsi [From the history of the national school and pedagogical thought in the Ukrainian Peoples' Republic]. M. H. Kukurudziak, M. M. Sobchynska. – Kamianets-Podilskyi: Abetka, 2007, 175. [in Ukrainian].

16. Mankivska, T. O. (2014). Problema stanovishcha vchyteliv Slobozhanshchyny u 1917 – 1921 rr. u suchasnii ukrainskii istoriografii [The problem of teachers' status in Slobozhanshchyna in 1917–1921 in contemporary Ukrainian historiography]. T. O. Mankivska // Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnogo universytetu, Vyp. XXXIX. 254–258. [in Ukrainian].

17. Marchuk, M. V. (2012). Osvitni protsesy v Ukraini v period natsionalno-kulturnoho vidrodzhennia 1917–1920-kh rokiv [Educational processes in Ukraine in the period of national and cultural renaissance of 1917–1920]. M. V. Marchuk. – Kolomyia: Vik, 61. [in Ukrainian].

18. Melnyk, E. (2008). Borotba Vseukrainskoi uchytelskoi spilky za zberezhennia natsionalnoi shkoly v chasy denikinshchyny [The struggle of All-Ukrainian Teachers' Union for the preservation of the national school in Denikin period]. E. Melnyk // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. – 2005. – № 6. – S. 83–89; Melnyk E. Borotba hromadskykh orhanizatsii v Ukraini za zberezhennia

ukrainskoi natsionalnoi shkoly v period denikinshchyny (veresen – hruden 1919 r.) / E. Melnyk // Visnyk Kamianets-Podilskoho nats. un-tu im. I. Ohienka. Istorychni nauky. Vyp. 1, 122–140. [in Ukrainian].

19. Nikitchyna, S. O. (2008). Stanovlennia i rozvytok systemy profesiino-pedahohichnoi pidhotovky vchyteliv istorii v Ukraini (1917–1991 rr.) [Formation and development of the system of professional and pedagogical training of History teachers in Ukraine (1917–1991)], avtoref. dys. ..dok. ped. nauk / S. O. Nikitchyna– K., 33. [in Ukrainian].

20. Perederii, I. H. Rozbudova natsionalnoi systemy osvity v Ukraini za doby Tsentralnoi Rady: istorychnyi aspekt [The development of the national education system in Ukraine in the period of Tsentralna Rada (Central Soviet): historical aspect], Monohrafiia / I. H. Perederii. – Poltava : Vyd-vo PoltNTU, 2009, 160. [in Ukrainian].

21. Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku osvity. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 347/2002 vid 17 kvitnia 2002 roku [About the national doctrine of the development of education. The order of the President of Ukraine № 347/2002 of 17 April 2002] [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://osvita.ua/legislation/other/2827/> [in Ukrainian].

22. Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity "Nova ukrainska shkola" na period do 2029 roku. Kabinet Ministriv Ukrainy. Rozporiadzhennia vid 14 hrudnia 2016 r. № 988-r. [About the approval of the Concept of implementation of the state policy in the field of the reform of the general secondary education "New Ukrainian School" for the period up to 2029. The Cabinet of Ministers of Ukraine. Instruction of 14 December 2016 № 988-p.] [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249613934> [in Ukrainian].

23. Rozovyk, D. (2016). Formuvannia ukrainskoi shkilnoi osvity u Kharkivskii hubernii (1917 – 1920 rr.) [The forming of the Ukrainian school education in Kharkiv province (1917–1920)]. D. Rozovyk // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Istorii, 100, 50–53. [in Ukrainian].

24. Rozovyk, D. F. (2011). Kulturne budivnytstvo v Ukraini u 1917–1920 rr.: [Cultural development in Ukraine in 1917–1920], do 175-yi richnytsi Kyiv. nats. un-tu im. T. Shevchenka / D. F. Rozovyk; Kyiv. nats. un-t im. T. H. Shevchenka. – K. : Akvilon-Plius, 543. [in Ukrainian].

25. Rotar, N. Yu. (2006). Diialnist ukrainskykh natsionalno-demokratychnykh uriadiv v haluzi osvity (1917–1920 rr.) [The activity of Ukrainian national and democratic governments in the field of education (1917–1920)], avtoref. dys. ... kand. ist. nauk / N. Yu. Rotar. – Chernivtsi, 22. [in Ukrainian].

26. Rudyi, H. Ya. (2005). Presa Ukrainy 1917–1920 rr. yak ob'iekt doslidzhennia ukrainskoi kultury: dzhereloznavchyi i metodolohichni aspekty [Ukraine media in 1917–1920 as an object of the research of the Ukrainian culture: source and methodological aspect]. H. Ya Rudyi. K.: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 548. [in Ukrainian].

27. Stratehiia natsionalno-patriotichnoho vykhovannia ditei ta molodi na 2016–2020 roky. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 13 zhovtnia 2015 roku № 580/2015 [The strategy of national and patriotic education for 2016–2020. The Order of the President of Ukraine of 13 October 2015 № 580/2015] [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580/2015> [in Ukrainian].

28. Sukhomlynska, O. V. (2003). Istoryko-pedahohichni protsesy: novi pidkhody do zahalnykh problem [Historical and pedagogical process: new approaches to general problems]. O. V. Sukhomlynska. – K.: A.P.N., 68. [in Ukrainian].

Romanko I.I., candidate of Historical Science, Associate Professor Kirovograd Flight Academy of National Aviation University

The experience of national education system reform and its use in modern Ukraine: historiography of the issue.

Abstract

In the article the author analyzes scientific studies of contemporary Ukrainian researchers about the formation of national educational system in the period of liberation competitions of 1917 – 1921. The author draws particular attention to the state of scientific development of the issues of elaboration of the plans of ukrainianization and their implementation by national governments, provision schools with textbooks and other training aids.

The level of scientific study of the problem of the teachers, their training, professional organization and their role in the development of school education is shown; the issue of participation of the Ukrainian Scientific Society and its most active members in the foundation and provision of functioning of Ukrainian universities – important centres of national renaissance of the Ukrainians is revealed.

Contemporary Ukrainian studies of the history of «Prosvita» (Education) Society in the period of Ukrainian revolution are analyzed. The author shows its role in the formation and development of educational establishments, particularly the activity of the members of the Society in the field of preschool, primary, high and high education. The main directions of the national and cultural activity of the Society are defined.

The author threw light upon the scientific achievements of contemporary studies in the history of education reform and defined prospective lines of the further scientific research of the problem.

Key words: contemporary Ukrainian historiography, education reform, ukrainianization of the education, the teachers, formation of the system of high and higher education, directions of development of education movement.

Стаття надійшла до редакції: 21.08.2017 р.